

RECENZIJ

Suzanne Ost: Child Pornography and Sexual Grooming – Legal and Societal Responses

(Otroška pornografija in spolni »grooming« – Pravni in družbeni odzivi), Cambridge University Press, Cambridge, 2009, 273 strani.

Že sam naslov knjige nam daje misliti; najprej zato, ker ga je težko prevesti – slovenskega izraza za *grooming* namreč še nimamo –, in obenem zato, ker obeta nekaj več kot številne knjige in članki o kriminaliteti, kjer so žrtve otroci, in še zlasti, kjer so otroci žrtve spolnih zlorab (v najširšem smislu), tj. kopico števil, zgražanja, moralnega ogorčenja in ponujenih hitrih rešitev, od kastracije do pedofilskih seznamov, zapestnic in podobnega. Čeprav je čustveno povsem razumljivo, da je ob takih grozotah nad najmlajšimi, ki se še ne znajo ali/in ne morejo braniti, družba šokirana (še zaporniki pogosto obravnavajo tovrstne zapornike kot najnižjo »kasto«, kot izobčence), pa vendarle idejni vodje številnih pogosto drastičnih ukrepov pogosto ne razmišljajo (morda tudi ne želijo ali ne morejo razmišljati) o tem, ali je to res najboljše za otroke – tako tiste, ki so bili žrtve, kot tudi vse druge, ki jih z ukrepi želijo zaščititi. Zdi se, da je pomembnejše maščevati se storilcem in si tako povrniti svojo kognitivno predstavo oziroma prepričanje o pravičnem svetu (*the belief in a just world*). A moralnopanični diskurz, ki preveva tematiko otroške pornografije in spolnih zlorab, terja svoje (tudi kognitivne) žrtve. Ker gre za vrsto kriminalitete, ki najbolj razburja vesplošno javnost in o kateri slišimo skoraj vsak dan, se zdi, da je trenutno stanje akutno in nekaj poprej še nevidnega, čeprav v resnici ne otroška pornografija ne zlorabe otrok niti kazenskopravne prepovedi obeh nikakor niso novi pojavi. Že v srednjem veku, poudarja Ostova, je bilo v Angliji prepovedano imeti spolne odnose z deklicami pod določeno starostno mejo, mejo privolitve – čeprav je bila ta bistveno nižja kot danes (pred letom 1875 je bila celo 12 let, med letoma 1875 in 1885 je bila 13 let, nato je bila dvignjena na 16 let). Kljub temu poplave novih kaznivih dejanj oziroma novih artikulacij kaznivih dejanj dajejo misliti, da so številna od teh ravnanj, povezanih s spolnostjo otrok, nova. Ena izmed teh novejših »iznajdb« je tudi tako imenovani *grooming*.

Grooming je ravnanje, katerega namen je pripraviti teren oziroma pripraviti otroka na kasnejšo zlorabo in s tem zmanjšati njegov upor. Vključuje različna ravnanja, od vzpostavitve stika z otrokom (recimo po internetu) do pridobivanja njegovega zaupanja in emocionalne povezanosti, prikazovanja pornografskega materiala otroku, pogovorov z njim o spolnosti in podobnih temah, tudi objemanja in poljubljanja, katerega namen je približati se otroku, postati njegov »posebni« prijatelj ipd. Številna dejanja *groominga* so lahko sama po sebi legalna, a vodijo k (nelegalnemu) spolnemu kontaktu. Če bi želeli ta izraz prevesti, bi morda po vsebini še najbolj ustrezal pojem dvorjenja. Angleško-slovenski slovar sicer pod glagolom *to groom* razlaga, da to pomeni oskrbovati, negovati; *a groom* – kot samostalnik – pa je lahko tako ženin kot sluga in tudi dvorjan. Slednji prihaja iz besede *dvor*, tako kot *dvoriti*, ki pomeni tudi skrbeti, dajati komplimente, izkazovati posebno pozornost z namenom pridobiti si naklonjenost ipd. V kontekstu *sexual groominga* in *child groominga* se mi zdi prav ta pomen dvorjenja ključen in posledično oznaka »spolno dvorjenje« ali »dvorjenje otroku« še najboljši približek vsebini samega početja, zato ga bom uporabljala v nadaljevanju recenzije. (Na spletu smo v enem primeru zasledili tudi prevod »zvodništvo otrok«, vendar je ta izraz neustrezen, saj zvodniki posredujejo oziroma ponujajo otroke kot prostitute drugim strankam, sami pa imajo od tega materialno korist, medtem ko spolni dvorljivec otrok ne posreduje drugim, temveč jih pripravlja, da jih bo sam spolno zlorabil – tako njegovo ravnanje kot cilj sta torej drugačna. V različnih slovenskih prevodih dokumentov EU, ki omenjajo *grooming*, se uporabljata tudi izraza »navezovanje stikov« ali »navezovanje stikov z otroki z namenom spolne zlorabe«. Čeprav je drugi izraz sicer boljši, manj nevtralen kot prvi, se vseeno zdi preveč omejen, da bi bil zares ustrezen. Raznovrstna ravnanja, ki spadajo pod *grooming*, namreč presegajo zgolj (začetno) navezovanje stikov.)

Knjiga ima poleg uvodnega šest poglavij. V uvodnem poglavju se avtorica spopade s koncepti, temami in kritičnimi napetostmi. Nato obravnava sodobni fenomen otroške pornografije in spolnega dvorjenja otrokom. V drugem poglavju podrobneje osvetli svet kriminalizacije otroške pornografije in podobnega ravnanja, ki ga v tretjem poglavju nadgradi s podrobnejšo razčlenitvijo škode (*harm*) in izkoriščanja, ki je oziroma naj bi bila del tovrstnega kriminalnega početja. V četrtem poglavju se s pravno-filozofskega področja preseli v bolj kriminološko okolje, kjer se loti moralne panike in posledic konstrukcije »otroške nedolžnosti«. V petem, bolj

primerjalnopravnem poglavju si ogledamo pravno urejanje v Kanadi in Združenih državah Amerike ter drugod v mednarodni skupnosti. Zadnje poglavje pa posvari pred dolgoročnimi posledicami trenutnih družbenih in pravnih odzivov na omenjeno kriminaliteto za same otroke ter predlaga nov, bolj racionalen (manj »moralnopaničen«) pristop k reševanju problematike.

Monografija tako s sociološko-pravnega in teoretičnega vidika obravnava probleme, s katerimi se spopadata družba in pravo z namenom, da bi preprečila tako dejansko kot potencialno škodo otrokom. Nekatera izmed glavnih vprašanj, ki jih zastavlja, so naslednja: Kako družba in pravo konstruirata kazenskopravno škodo (*harm*) otroške pornografije in dvorjenja? Kakšen vpliv imajo konstrukcije pojma otrok na pravne in družbene odzive na omenjeno kriminaliteto? Kaj je bil vzvod za ekspanzivno kriminalizacijo na tem področju? Kako se lotiti reševanja problematike na manj škodljiv, bolj racionalen način? Avtorica pri tem izhaja iz teze, da je otroštvo družbeno skonstruiran pojem, zaradi česar dejansko ne obstaja nič takega, kot je univerzalni pojem otroka ali univerzalno otroštvo. Kljub temu pa nekatere značilnosti iz različnih razlogov pridobijo tolikšno veljavo, da sčasoma postanejo karakteristične za sam pojem »otroka« oziroma del tega pojma. Prav te prevladujoče opredelilne določilnice otroka – konkretnije elementa nedolžnosti in ranljivosti – pa so po mnenju avtorice problematične. Konstrukta nedolžnosti in ranljivosti sta konstrukciji močnega protekcionističnega diskurza, ki trenutno prevladuje v družbenem in pravnem svetu. Družbene in pravne strukture, kultura, politika in mediji namreč ustvarjajo družbeno »realnost« otroške pornografije; družbena realnost pa je ustvarjena za to, da služi nekemu namenu. Dojemanje otrok kot nedolžnih in ranljivih po mnenju avtorice služi temu, da jih varujemo in še naprej vidimo kot fundamentalno drugačne od odraslih. Moralni diskurz, ki vedno razvema strasti, je na področju otroške pornografije in zlorab otrok na splošno tako močan, da ga je težko zavračati, ne da bi bil takoj ostraciran iz družbe in družbene realnosti, ki je z njim prepletena. Ne le vsakdanji diskurz tudi zakonodajni in sodni je prepleten z moralistično terminologijo, opozarja Ostova. Primer slednje je tudi pojem »nedostojnosti« (*indecenty*), ki po avtoričinem mnenju ni primeren, saj ne opozori primerno na dejstvo, ki je srž problema – namreč na dejstvo, da so ti otroci izkoriščani in v nekaterih primerih zlorabljeni. Drugače povedano, ne osredotoča se na škodo, ki jim je povzročena, temveč le na nemoralnost, zavržnost početja – na, kot bi temu rekli v kontinentalnem pravnem sistemu germanskega kroga, materialno

protipravnost. Tak, predvsem na morali oziroma nemorali temelječ govor pa lepo sovпада z moralno paniko, ki vlada na tem področju. Je njen proizvod kot tudi njeno hranilo.

Prevladujoča moralna panika otežuje raziskovalcu, da izstopi iz tega univerzuma in se bolj kritično loti stvari, ne da bi ga bilo strah hudih obtožb, češ da ne jemlje dovolj resno škode, ki jo otroci – žrtve otroške pornografije – utrpijo. Poleg tega – širše, družbeno gledano – omogoča naraščajoči trend kriminalizacije vsega, kar bi morebiti lahko nekoč vodilo do spolnih zlorab – ne le dejanske, temveč tudi precej oddaljene škode. Tako se pospešeno kazenskopravno prepoveduje tudi psevdootroška pornografija, tj. pornografske navidezne slike otrok, ki to niso (gre za računalniško izdelane oziroma zmanipulirane slike) in kjer tako noben otrok ni bil zares zlorabljen v pornografske namene, zato je umestno vprašanje, kje je kazenskopravna škoda, ki je potrebna za kriminalizacijo v sodobnem kazenskopravnem sistemu. Če ni podane škode ali neke verjetnosti nastanka škode, potem je legitimnost kriminalizacije pod vprašajem. Poleg psevdopornografskih podob otrok avtorica opozarja tudi na pozive medijev in politikov h kriminalizaciji drugih deviantnih ravnanj, ki bi prav tako lahko pomenila grožnjo, kot na primer dvorjenje neznancev (*stranger grooming*).

Glede kriminalizirane *posesti* (otroško)pornografskega gradiva avtorica zagovarja stališče, da je posest takega gradiva praviloma le oddaljena škoda (*remote harm*), medtem ko primarno škodo povzročajo tisti, ki izdelujejo otroško pornografijo. Kritizira tudi mnenje nekaterih, da bi kriminalizacijo te oddaljene škode lahko upravičili z argumentom, češ da kazenskopravno preprečevanje posameznikom, da bi posedovali otroško pornografijo, zmanjšuje trg oziroma ponudbo takega materiala in da tako posledično zmanjševalno vpliva tudi na primarno ali neposredno škodo. Pri tem se naslanja na von Hirscha, ki izpostavi probleme s pripisovanjem avtorstva za neposredno škodo nekemu, ki s svojim dejanjem le povečuje verjetnost nastanka škode, in Bakerja, ki meni, da zgolj spodbujanje nekega trga ali vplivanje na dejanja nekoga drugega ne vzpostavi zadostne normativne zveze med dejanjem posedovalca in prihodnjo protipravno škodo, ki jo bo ta drugi neposredno povzročil (str. 117). Kljub temu pa se pridružuje Bakerju tudi v mnenju, da je omenjeno normativno zvezo pri posestniku vseeno mogoče najti, in sicer v tem, da posestnik razpolaga z gradivom, ki je nastalo kot proizvod primarne protipravnosti. Ker se posestnik okorišča z rezultati dela izdelovalca pornografskega materiala,

ki je otrokom povzročil primarno škodo, naj bi bilo njegovemu ravnanju upravičeno pripisati kaznivost. Zveza naj bi bila še posebej močna, kadar posestnik namerno vpliva na izdelovalca, naj izdelava še več podobnega gradiva. Prav tako je avtorica mnenja, da naj bi bilo mogoče upravičiti kazenskopravno prepoved posesti, v kolikor se otrok zaveda, da so njegove slike v posesti nekoga drugega, in zato posledično psihološko trpi (str. 123). To trpljenje naj bi predstavljalo neposredno škodo, ki jo posestnik povzroča, zaradi česar bi bilo njegovo ravnanje upravičeno kriminalizirati. Pri tem pa se nam zastavljajo nekatera vprašanja. Ne le, da so taki primeri, ko bi otrok vedel za konkretnega posestnika njegovih pornografskih slik, precej redki oziroma prej izjema kot pravilo in je zato kriminalizacija posesti težko upravičljiva na abstraktni in splošni ravni, problem tovrstne argumentacije je tudi v tem, da tu kriminalizacija ne temelji toliko (če sploh) na objektivno škodljivem ravnanju posestnika, ampak bolj na subjektivnem počutju in percepciji oškodovanca, tj. otroka. Zadeva je tako podobna angleški kriminalizaciji antisocialnega vedenja ali našemu (spornemu) prekršku nedostojnega vedenja, kjer je to, ali je nekdo v prestopku ali ne, odvisno bolj od naključnih mimoidočih ter njihove percepcije in senzibilnosti kakor pa od kvalitete (tj. zavržnosti in škodljivosti) storilčevega ravnanja. V kolikor se namreč šteje, da je prekršek realiziran le, če to koga »moti, povzroči vznemirjenje ali zgražanje ljudi« (7. člen ZJRM-1), potem je pri takem prekršku pomembnejše od storilčevega ravnanja to, da ima ob storitvi okrog sebe tolerantne ljudi oziroma ljudi, ki se ne vznemirijo prehitro ali ne dojamejo situacije ali ne vidijo prav dobro ali ne gledajo preveč naokoli ipd. To so bistveno preveč muhaste in subjektivne okoliščine, da bi lahko upravičile kriminalizacijo nekega ravnanja kot objektivno prepoved nekega škodljivega ravnanja. Prav tako gre za *post facto* oziroma *in facto* okoliščine, ki torej niso (ali pa so redko) podane pred dejanjem samim in torej nanje storilec ne more vplivati. Kriminalnost njegovega ravnanja tako ni odvisna od njega samega, temveč zlasti od drugih ljudi, kar upravičeno sproži vprašanje pravičnega pripisovanja avtorstva za prestopak takemu storilcu. Ponovno se torej odpira problem, znan pod imenom »fair imputation« (von Hirsch). Ali je pravično ali pošteno pripisati avtorstvo za neki prekršek ali kaznivo dejanje komu, ki izpolni znake prekrška ali kaznivega dejanja zgolj v primeru, da tretje osebe posedujejo določene kvalitete (na primer občutljivost) ali reagirajo na določen način (na primer se zgražajo)? Navkljub obstoječim tovrstnim inkriminacijam moderna kazenskopravna filozofija na to vprašanje načeloma odgovarja odklonilno. Ker se občutljivost in

prag vznemirjenosti razlikujeta od človeka do človeka, je s tako kriminalizacijo namreč nemogoče doseči objektivno oziroma enako obravnavo »storilcev« enakega ravnanja.

Pri posesti je nadalje zanimivo omeniti še to, da nekateri posest in ogledovanje otroške pornografije jemljejo ne samo za neškodljivo, temveč celo za terapevtsko. Ostova omenja raziskave (za katere pa poudarja, da potrebujejo še malo več kilometrine oziroma repliciranih študij), ki nakazujejo na to, da naj bi imelo ogledovanje tovrstnih podob »terapevtski« učinek na posameznike, ki imajo sicer spolna nagnjenja do otrok, saj naj bi tako lažje nadzorovali svoje spolne interese. Ogledovanje slik naj bi bila tako vrsta eskapizma, način spoprijemanja z lastnimi emocijami in preprečevanja, da bi spolno zlorabili kakšnega otroka.

Pri kriminalizaciji *razširjanja* takega gradiva Ostova poudarja razliko med nekom, ki tudi sam izdeluje otroško pornografijo – pri tem je razširjanje materiala le škodljivi dodatek k primarni ali neposredni škodi, ki jo povzroča izdelovanje otroškega pornografskega materiala (tj. izkoriščanje otrok v spolne namene odraslih) –, in nekom, ki ne izdeluje gradiva, temveč ga zgolj razširja. V teh primerih storilčevo ravnanje nima neposredne zveze s primarno škodo izdelovalca, zato bi njegovo kriminalizacijo lahko upravičevali kvečjemu z argumentom, da ima distributer dobiček od povzročene primarne škode nekoga drugega. Prav tako distributer izkorišča otroke, ki so bili zlorabljeni v procesu izdelovanja otroške pornografije, ki jo razširja, ter nepošteno služi na njihov račun (str. 107, 108). Pri *dvorjenju* pa je zadeva še bolj zapletena. Ker mora biti kriminalizacija – kot poudarja avtorica – vedno postavljena na neki racionalen temelj, ki ga je mogoče zagovarjati, kriminalizacija tistih oblik dvorjenja, pri katerih ne najdemo racionalne osnove, seveda ni upravičena. Po mnenju Ostove je mogoče upravičeno zagovarjati kriminalizacijo dvorjenja zgolj v primerih, kadar dvorjenje povzroča ali omogoča povzročitev primarne (ne le oddaljene) škode otroku. Mnogo dejanj dvorjenja je neškodljivih (na primer dajanje daril otroku, ki mu storilec dvori), toda če je to dejanje »povzročeno z namenom olajšanja storilčevega kasnejšega škodljivega ravnanja, ki bo zagotovo škodilo otrokovemu interesu, [...] to spremeni naravo storilčevega dvorjenja« (str. 136). S tem naj bi se spremenila normativna narava »dvorljivčevega« ravnanja v bolj zavrnjeno in posledično kriminalizacije vrednejšega. Storilcu bi prav tako lahko očitali, da izkorišča naivnost in ranljivost otroka za svoje cilje ter ustvarja dejansko tveganje za prihodnjo škodo. A kakšna je vloga obstoječih družbenih konstrukcij dvorjenja pri vsem tem? Je mogoče, da prevladujoče predstave dvorjenja povečujejo

nevarnost, da pride do škode? Ostova poudarja, da so trenutne družbene in pravne konstrukcije dvorjenja kot nečesa, kar izvajajo neznanci, po internetu in drugih komunikacijskih tehnologijah, netočne in problematične, ker s tem postanejo otroci bolj ranljivi na druge, pogostejše oblike dvorjenja, na katere starši niso toliko pozorni, saj ne ustrezajo prototipu dvorjenja, prototipskim okoliščinam ali prototipskemu storilcu dvorjenja.

Tudi konstrukt nedolžnosti kot esenca otroštva je lahko škodljiv. Zanimivo je, da do 14. stoletja družba na otroštvo ni gledala kot na življenjsko obdobje, ki bi bilo bistveno drugačno od odraslosti. In čeprav so od 14. stoletja na otroštvo gledali drugače, je šele v drugi polovici 18. stoletja vanj vstopila tudi ideja o otroški nedolžnosti. Rousseau tako v svojem delu Emile zapiše, da je otrok »moralno nedolžen« in blizu narave, družba pa je tista, ki ga na koncu pokvari. Ideja o otrokovi nedolžnosti se je zares razcvetela v viktorijanskem obdobju, pri tem pa je bila pomembna tudi vera, natančneje krščanstvo: v svoji čistosti in nedolžnosti so bili otroci »najbližje Bogu« (str. 179). Ko je tako nedolžnost postala osrednja lastnost otroštva, pa se je začelo njeno izkoriščanje. Nedolžnost je postala objekt oglaševanja in »spletka«, na katero se je bilo mogoče zanesti, kadar je bilo treba pokazati na nehumanosti, ki so jih trpeli revnejši otroci (str. 180). Skonstruirana nedolžnost pa je bila izkoriščena, kot zatrjuje Ostova, tudi za dvig starosti spolne privolitve, ki se je v Angliji z amandmaji kazenskega prava leta 1885 dvignila s 13 let na 16 kot posledica uspešne gonje proti prostituciji in »propadu mladih deklet« (*ibidem*). Namen zakonodaje je bil sicer vzdrževati ideal čistosti in nedolžnosti otroštva, toda oskrunjen in »izkušen« otrok je s tem postal anathema in zadrega (Smart v Ost, str. 180).

Tako v viktorijanski Angliji kot v današnjem času pa ta ustvarjena »nedolžnost« ne priznava včasih drugačne realnosti otrok in njihovih izkušenj. Vsi otroci namreč ne dozoriijo spolno istočasno ali na enak način. Če se njihova realnost ne prekriva z družbenim konstruktom otroštva, jih družba pogosto kaznuje in zaničuje. Podobno kot družba hitro označi ženske, ki prehitro menjavajo spolne partnerje ali v javnosti govorijo o tem, kako uživajo v spolnosti, za »kurbe«, tako so otroci, ki s svojim spolnim obnašanjem ne izpolnjujejo (več) znakov konstrukta »otroške nedolžnosti«, hitro označeni za pokvarjene in »padle« ter tako rekoč ne-otroke. Spomnimo se na primer ameriške pravne ureditve, kjer je otroku, ki je zagrešil kak hud zločin, dovoljeno soditi kot odraslemu. Podlaga tej ureditvi je tudi domneva, da je pravi otrok nedolžen in ne zakrivlja hudih zločinov ter, *a contrario*, da »otrok«, ki to presumpcijo postavi na laž, pač

ni več »otrok«. Taka presumpcija ni zares »presumpcija« (ki jo je v pravu vedno moč ovreči), ampak bolj družbena in pravna »fikcija«.

Zgoraj omenjeni ne-otroci, kot poudari Ostova, zlahka postanejo »drugi« (*the Other*), koncepcija otroške nedolžnosti pa je tako rešena pred propadom. Otroška nedolžnost je seveda primarno nedolžnost v spolnem pogledu, tj. spolna nevednost, neznanje o spolnosti. To omogoča, da je spolna zloraba pogosto predstavljena v kontekstu izgube nedolžnosti, namesto da bi bila v kontekstu zlorabe moči. Prav tako postanejo sumljivi že kakršni koli posnetki golih otrok, četudi so to fotografiji otroci in na posnetku niso na noben način seksualizirani. V Angliji so tako umaknili iz galerije slavne posnetke dveh deklic, ki se igrata, pri čemer ena od njiju ni oblečena, na Hrvaškem pa so domačini hudo pretepli nizozemskega turista, ki je na plaži, kjer prosto naokoli letajo tudi goli otroci, fotografiral. Imeli so ga za pedofila, kasneje pa je na policiji postalo jasno, da na niti eni fotografiji ni bilo otrok. Dejstvo, da družba vidi v golih otrocih nekaj nespodobnega, nekaj spolnega, je problem sam po sebi, saj s tem – kot trdi Ostova – seksualiziramo otroška gola telesa. Po mnenju Toynbeeja je tak pogled pogled pedofila, ne zdrave družbe. Tak pogled pa tudi škodi otrokom, ki sprejmejo prevladujoče mnenje odraslih o svojem telesu in se ga tako začnejo sramovati.

»[M]edtem ko se pravo in družba tako trudita zaščititi otroke s sklicevanjem na ideal otroške nedolžnosti, se lahko izkažeta pojma nedolžnosti in čistosti za najprivlačnejša ravno tistim posameznikom, pred katerimi želi družba otroke obvarovati,« zaključuje Ostova (str. 191) in predlaga, da se globoko zamislimo nad moralističnim diskurzom, ki ga uporabljamo, kadar je govor o spolnih zlorabah otrok, nad načinom, kako družbeno konstruiramo otroka in portretiramo škodo otroške pornografije. Ostova nas svari, da pravni testi, kot tisti v ZDA, ki zahtevajo premislek o tem, ali neka podoba opolzko razkriva mladostnikove genitalije ali sramni predel, vabijo gledalca, da v podobi najde element spolnosti (str. 235). Hkrati pa nas opozarja, da blanketna kriminalizacija kot običajni pristop današnje družbe k otroški pornografiji ne pripozna avtonomije starejših najstnikov in njihove spolne svobode; pripoznavanje teh bi namreč zahtevalo, naj sprejmemo dejstvo, da otroci niso tako nedolžna in ranljiva bitja, kot jih želimo videti. Na koncu Ostova poudari, da je treba natančneje ugotoviti »empirično škodo« otroške pornografije in dvorjenja ter utemeljiti kriminalizacijo na ideji izkoriščanja, ne na nedostojnosti. Kriminalizira naj se le ravnanje, ki otroka škodno izkorišča (*harmfully exploits*)

(str. 240). Poleg tega avtorica poziva, naj se da več poudarka situacijski prevenciji, ki se osredotoči na okoliščine nezaželenega ravnanja, v nasprotju s kriminalizacijo, ki si da opraviti le s storilcem. Tako otroci kot njihovi starši potrebujejo tudi več znanja, da bodo znali prepoznavati vse znake dvorjenja in dvorljivcev – tudi (ali zlasti) tistih, o katerih ne slišimo skoraj ničesar, čeprav so odgovorni za večino spolnih zlorab otrok, tj. tistih, ki niso na spletu in niso neznanci.

Monografija Suzanne Ost pogumno vstopi na območje zla, na katero se kot družba odzivamo najbolj (negativno) emocionalno, ter kritično pretrse trenutni družbeni in posebej pravni pristop k boju proti otroški pornografiji. Knjigo odlikuje tako širina, ki jo avtorica črpa iz obširne literature in pravnih virov, kot globina razmišljanja, ki se je avtorica ne boji izraziti navkljub občutljivi tematiki, ki jo obravnava. Monografija tako nedvomno prispeva h korpusu sociološko-pravnih in kriminoloških tekstov, ki osvetljujejo vprašanja kriminalitete, povezane s spolnostjo in otroki, ter problematiko družbenih odzivov nanjo, svoj pečat pa pušča tudi na področju kazensko-pravnih filozofskih tekstov, ki zastavljajo etiška vprašanja kriminalizacije človekovega ravnanja na splošno.

Nina Peršak